

Prevence týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte a postup, pokud by se tak stalo

Práce s dítětem a rodinou

Problematika týrání, zneužívání a zanedbávání dětí je v případě náhradní rodinné péče zvláště citlivá, protože se často jedná o děti, které již v minulosti nějakou traumatizující zkušenost měly. Proto této oblasti věnujeme při práci s rodinami zvláštní pozornost.

Všechny osoby pečující projdou do dvou let po uzavření dohody školením zaměřeným na prevenci týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. V rámci tohoto školení budou informovány, co vše může být za takové jednání pokládáno a jaké mohou být následky takového jednání. Okrajově bude zmíněno i téma šikany a rozpoznání jejích signálů v chování dítěte a problematika zvládnutí následků případného týrání, zneužívání a zanedbávání v minulosti dítěte. V případě potřeby však bude těmto tématům věnováno specializované vzdělávání.

V rámci doprovázení pěstounských rodin si při každém setkání pracovník dítěte pečlivě všímá a zajímá se o jeho život a sleduje jeho situaci. Na základě vyhodnocení situace dítěte v rodině a svého pozorování klíčový pracovník vyhodnocuje ve formuláři Hodnocení rizik (přílohy č. 1 tohoto dokumentu) míru ohrožení dítěte v rodině v oblastech (dohled, výživa, oblečení a hygiena, péče o fyzické zdraví, péče o psychické zdraví, péče o rozvoj osobnosti dítěte a jeho vzdělávání, přítomnost dalších rizikových faktorů). Míra rizika v jednotlivých oblastech se vyhodnocuje na škále *žádné – mírné – středně závažné – závažné – kritické ohrožení*. V případě žádného nebo mírného rizika nepodniká klíčový pracovník žádné kroky, pouze nadále situaci dítěte v rodině monitoruje, pouze pečujícím osobám poskytuje rady ohledně výchovy a zajištění potřeb dítěte. V případě středně závažného nebo závažného rizika klíčový pracovník situaci s osobami pečujícími řeší, a pokud nedojde k nápravě a riziko nadále trvá, informuje o této skutečnosti OSPOD (o této skutečnosti předem osobu pečující informuje). Do formuláře „Vyhodnocení rizik“, - přílohy č. 1 tohoto dokumentu, zaznamenává pracovník míru rizika jen v případě, že riziko reálně existuje (resp. nezaznamenává absenci rizika). Formulář je pomocným materiálem pro práci klíčového pracovníka, není součástí dokumentace o klientovi. Po každé návštěvě vyhodnotí vždy KP, zda existuje v rodině riziko ohrožení dítěte a případně v čem. Klíčový pracovník toto vyhodnocení po každé návštěvě reviduje, a pokud dojde ke změně, zaznamená ji i s datem tohoto záznamu do formuláře Hodnocení rizik.

V případě kritického ohrožení informuje klíčový pracovník bezodkladně OSPOD a koordinátora, o situaci a jejím řešení učiní záznam do Záznamu z kontaktu (dále jen ZK).

Klíčový pracovník si při kontaktu s dítětem ať už v rámci rodiny nebo při individuálním rozhovoru všímá signálů, které by mohly svědčit o týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte. Jedná se především o následující signály: dítě ucukává při prudších pohybech, chrání si hlavu, ztichne, když některá osoba vejde do místnosti, neusmívá se, je v tenzi, dítě je hladové, nevhodně oblečené (oblečení je nedostatečné, velké nebo malé), vyhublé nebo obézní. Dítě má viditelná zranění, která nedokáže vysvětlit. Dospělí se k dítěti chovají vulgárně nebo hrubě. Dítě je zesměšňováno nebo ponižováno. U dítěte se objevují předčasné projevy sexuálního chování. Dítě se náhle výrazně změní (je agresivní nebo naopak příliš zamklé apod.). Dítě si stěžuje na bolesti v oblasti břicha, podbřišku nebo konečníku. Dítě trpí poruchou příjmu potravy. Dítě iniciuje hry se sexuálním podtextem. Pečující osoba používá nepřiměřené tresty. Výchova je příliš autoritativní (dítě nemá možnost projevit svůj názor).

Tyto signály by klíčový pracovník měl vnímat jako varovné a pokud získá důvodné podezření nebo je přímým svědkem týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte, postupuje klíčový pracovník následujícím způsobem (záznamy o těchto postupech se vždy objeví v záznamech z návštěv):

a) jedná se o méně závažnou záležitost (například nevhodný trest nebo nevhodná výživa) která může pramenit z nevědomosti osoby pečující (jedná se o mírné nebo středně závažné riziko

ohrožení dítěte). Klíčový pracovník tuto záležitost s osobou pečující projedná buď hned při zjištění, nebo při nejbližší vhodné příležitosti. Upozorní osobu pečující na možné důsledky jejího jednání a společně hledají možnosti změny.

b) klíčový pracovník si není jistý, jestli se jedná o projevy týrání, zneužívání nebo zanedbávání. V tom případě své podezření projedná na poradě s ostatními pracovníky a společně stanoví míru rizika a další postup (tj. je-li podezření bezpředmětné, má-li následovat intervence v rodině, nebo je-li třeba záležitost nahlásit na OSPOD)

c) jedná se o závažné důvodné podezření na týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte (vyhodnoceno KP jako kritické ohrožení dítěte), informuje klíčový pracovník bezodkladně koordinátora služeb pro rodiny a následně také OSPOD.

Podobně se postupuje na základě zjištění ze zpráv odborníků.

Pokud dostaneme informaci o možném týrání, zneužívání nebo zanedbávání od nějaké další osoby (např. soused rodiny), odkážeme tuto osobu, aby se se svým podezřením obrátila na OSPOD, který má pravomoc provést v rodině šetření. Pro klíčového pracovníka to může být signál ke zvýšené pozornosti.

Vedle možného aktuálního týrání, zneužívání a zanedbávání je součástí plánu spolupráce a IPOD i řešení následků případného týrání, zneužívání a zanedbávání v minulosti dítěte.

Mohou se objevit následující situace:

a) jedná se o již známou zkušenost, která již byla v minulosti nějak řešena. V takovém případě jsou návrhy řešení součástí IPOD a OSPOD, osoba pečující a klíčový pracovník společně hledají možnosti co nejefektivnější pomoci dítěti. CHSD může nabídnout zprostředkování odborné pomoci.

b) o týrání, zneužívání nebo zanedbávání se nevědělo a klíčový pracovník na něj narazil při spolupráci s rodinou

- se svými zážitky se mu svěří samotné dítě. Klíčový pracovník dítěti citlivě sdělí, že se jedná o závažnou věc, kterou nemůže držet v tajnosti. Probere s ním, jak o tom budou informovat OSPOD a osobu pečující. Během celého rozhovoru věnuje klíčový pracovník zvláštní pozornost aktuálním pocitům a konkrétním obavám dítěte a snaží se na ně vhodně reagovat.

- o týrání, zneužívání nebo zanedbávání v minulosti dítěte se klíčový pracovník dozví od osoby pečující. Klíčový pracovník osobu pečující upozorní, že je nutné o této skutečnosti informovat OSPOD a společně hledají možnosti, jak dítěti pomoci.

Pokud má dítě za sebou nějaký traumatizující zážitek a osoba pečující ho nechce řešit v dobré víře, že pro dítě bude nejlepší zapomenout, klíčový pracovník s ní citlivě probere, jaké důsledky by to pro dítě mohlo mít. Pokud ani přesto pečující osoba nechce tuto problematiku řešit, je o této skutečnosti informován OSPOD.

Postup při týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte v biologické rodině, případně v jiném prostředí, ze kterého dítě do doprovázené pěstounské rodiny přišlo

V rámci doprovázení osob pečujících se může pracovník setkat se dvěma základními situacemi. Buď mohlo dítě přijít z prostředí, kde bylo obětí týrání, zneužívání a/nebo zanedbávání, nebo má pracovník podezření, že k týrání, zneužívání a/nebo zanedbávání dochází během kontaktů dítěte s biologickou rodinou

V případě, že dítě do pěstounské rodiny přichází z prostředí, kde bylo obětí týrání, zneužívání a/nebo zanedbávání, naplánuje klíčový pracovník ve spolupráci s OSPOD a osobami pečujícími vhodnou formu pomoci pro dítě, aby se s prožitými traumatizujícími událostmi dokázalo vyrovnat (např. psychoterapii, specifický způsob komunikace a výchovných postupů osoby pečující s dítětem apod.). Osoby pečující mají možnost individuální konzultace s Mgr. Závěrkovou, odborníci na problematiku CAN, na téma možného dopadu prožitého syndromu CAN na dítě, jeho chování a projevy. Klíčový pracovník pak věnuje zvýšenou pozornost projevům traumatizace při návštěvách v rodině a akcích, kterých se dítě zúčastní. V případě přetrvávajících nebo dokonce prohlubujících se problémů kontaktuje okamžitě OSPOD a společně s ním a osobou pečující zváží, jaká další forma pomoci by dítěti mohla být poskytnuta. Cílem je pomoci dítěti co nejrychleji a nejefektivněji předchozí zkušenosti zpracovat.

Pokud se skutečnost předchozího týrání, zneužívání nebo zanedbávání zjistí až během pobytu dítěte v rodině (dítě se svěří osobě pečující, klíčovému pracovníkovi, případně psychologovi, ačkoliv se dříve o jeho zážitcích nevědělo), vysvětlíme dítěti, že o tak závažné okolnosti musí být informována osoba pečující i OSPOD, abychom mu mohli pomoci. Dále se postupuje, jak je uvedeno výše.

Pokud má klíčový pracovník nebo osoba pečující podezření, že k týrání, zneužívání nebo zanedbávání dochází během kontaktu dítěte s biologickou rodinou (dítě se s touto skutečností někomu z nich svěří, po kontaktu s rodinou se objevují v chování dítěte závažné problémy, dítě jeví známky traumatu apod.), je o této skutečnosti neodkladně informován OSPOD, který může provést další šetření a sjednat nápravu, případně zamezit kontaktu biologické rodiny s dítětem. Jeví-li dítě známky traumatu, bude mu po dohodě s OSPOD a osobou pečující opět poskytnuta vhodná odborná pomoc.

Práce s personálem

Vzdělávání v oblasti týrání, zneužívání a zanedbávání dětí je součástí vzdělávání klíčových pracovníků. Každý klíčový pracovník absolvuje minimálně jedno školení o této problematice během tří let.

Prevencí týrání nebo zneužívání dítěte ze strany pracovníka jsou pravidelné supervize a hodnotící pohovory s koordinátorem služeb pro rodiny. Na webových stránkách existuje možnost podat anonymní stížnost na chování klíčového pracovníka.

Pro všechny děti jsou na webových stránkách přiměřeným způsobem zpracované instrukce, jak mohou postupovat, pokud se jim něco špatného děje, včetně konkrétních odkazů (webové stránky, maily, telefonní čísla), kam se v takovém případě obrátit.

Postup při týrání dítěte pracovníkem

Prevencí týrání dětí ze strany pracovníků je jejich pečlivý výběr, důraz na kvalifikaci a motivaci pro práci, pravidelné konzultace a supervize. Pokud by i přesto k takovému jednání došlo (především na pobytových akcích s hlídáním dětí), je to důvod k okamžitému ukončení pracovního poměru, zejména pokud se jedná o záměrné a vědomé jednání pracovníka.

Výjimkou je pouze situace, kdy by se jednalo o jednorázové selhání v afektu (pracovník nezvládl situaci, nechal se k takovému jednání vyprovokovat a dítě například udeřil), ke kterému se pracovník sám svému nadřízenému přizná. V tom případě je mu uděleno písemné napomenutí a spolu s koordinátorem služeb pro rodiny zpracuje preventivní plán jednání v obdobných situacích v budoucnosti, jehož součástí může být i povinná účast v programu zaměřeném na zvládání emocí.

Osobám pečujícím se organizace oficiálně omluví a nabídne jim podporu při zpracování této události. Informuje je také o postupu, jakým situaci řeší s pracovníkem, který se týrání dopustil. Jednalo-li se o klíčového pracovníka rodiny, dojde k jeho změně. O průběhu omluvy a domluveném dalším postupu je veden záznam ve složce klienta.

Příloha č. 1 – formulář hodnocení rizik

Tento dokument se vztahuje k požadavkům kritéria 2 b) Standardů kvality sociálně právní ochrany dětí pro pověřené osoby.